

**Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
ННІ гуманітарних та соціальних наук
Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури
Дніпропетровської області
Wyższa Szkoła Humanitas (Польща)**

ПРАВОВА ОСВІТА ТА НАУКА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

18 березня 2021 року

ДНІПРО – 2021

Правова освіта та наука в умовах євроінтеграції: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (18 березня 2021 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Ю.О. Легези. Дніпро : НТУ «ДП», 2021. 148 с.

Збірка містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Правова освіта та наука в умовах євроінтеграції»** (18 березня 2021 р.), присвяченої актуальним питанням приватно-правових і публічно-правових відносин, правовій ідеології та гуманітаризації соціокультурного простору сучасності.

Матеріали друкуються в авторській редакції

© НТУ «Дніпровська політехніка» 2021
© ННІ Гуманітарних і соціальних наук 2021
© Автори тез 2021

Забарська В.О., студентка НТУ
«Дніпровська Політехніка»

Науковий керівник: Махова Л.О.,
старший викладач кафедри цивільного
господарського та екологічного права
НТУ «Дніпровська політехніка», адвокат

РОЗГЛЯД СІМЕЙНИХ СПОРІВ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Розгляд сімейних конфліктів є одним з поширеніших категорій справ у судовій практиці в наш час. Статистика говорить про те, що в Україні на 100% укладених шлюбів припадає 70% розірваних [1]. У суді сторони ведуть «переговори» на рівні своїх моральних принципів, які обґрунтовуються з точки зору закону.

Особливістю справ сімейних конфліктів є емоційність, бо сімейні спори виникають на ґрунті негативних відношень, недомовленості або нерозуміння. Всі негативні емоції заважають сторонам конфлікту реально оцінювати та аналізувати ситуацію. Крім того, як відомо, кожна людина хоче отримати бажане якомога скоріше та у максимальному об'ємі. Тому закономірно, що вступаючи у «судову гру» у сфері сімейних правовідносин, кожна зі сторін хоче не лише отримання результату на свою користь, але й в силу сильної образи, гніву як правило помститися іншій стороні та отримати матеріальну компенсацію завданої моральної шкоди від сімейного життя, що не склалося[2]. Сімейні конфлікти є тривалим процесом із-за небажання сторін йти на компроміси. Судовий процес забирає багато часу, із-за відкритості розгляду, не вдається зберегти огласу, при винесенні рішення судом, завжди є сторона, що «програла» та психологічно не бажає в добровільному порядку виконувати примусове рішення.

Як альтернативний, позасудовий спосіб врегулювання сімейних конфліктів, можна розглядати інститут сімейної медіації.

Сімейна медіація – це ефективний спосіб вирішення сімейних спорів між сторонами конфлікту за допомогою третьої незацікавленої сторони (медіатора), яка спрямована на пошук рішень, що відображають справжні інтереси кожної сторони, в процесі проведення переговорів. Сімейна медіація застосовується як досудовий спосіб вирішення спору, позасудовий спосіб, а також в процесі судового розгляду справи і на етапі виконання рішення суду [3]. На сьогоднішній час медіація є одним із найпопулярніших альтернативних способів врегулювання спорів у розвинених країнах світу.

Сімейна медіація, як і будь-яка інша медіація, здійснюється на засадах добровільності, конфіденційності, рівності, незалежності та неупередженості

медіатора. Медіація – це процес, добровільний, не змагальний процес, в якому беруть участь кваліфіковані та неупереджені треті сторони. Сторони, а не посередник, приймають рішення. Посередник не має повноважень приймати рішення або примушувати сторони прийняти рішення, оскільки рішення, якого сторони досягають, розробляють саме ці сторони, найімовірніше, воно буде виконане без використання зовнішнього примусу або подальшого судового розгляду [4].

Наприклад, досить поширено використання методу медіації за кордоном. Експериментальні програми медіації з використанням добровольців-медіаторів почалися в США на початку 1970-х в декількох великих містах. Вони виявилися настільки успішними, що сотні інших програм були проведені по всій країні протягом двох наступних десятиліть, і на сьогодні практика медіації досить поширена в Сполучених Штатах.

Судова практика США орієнтована на те, щоб більшість спорів вирішувалася добровільно до судового засідання, а суддя може перервати суд і порадити сторонам попрацювати з медіатором. Без медіаторів у сфері економіки, політики, бізнесу в цій країні не проходить жоден серйозний переговорний процес, випускаються журнали, що висвітлюють проблеми медіації. Існує Національний інститут дозволу диспутів, який займається розробкою нових методів медіації, діють приватні та державні служби медіації. Великий вплив має Американська арбітражна асоціація (American Arbitration Association), яка затвердила свої Правила третейського розгляду (арбітражу) та медіації, що використовуються, в тому числі, при розгляді внутрішніх суперечок.

Медіація також поширена не тільки в англосаксонській системі права, а й у країнах романо-германської правової сім'ї [5].

На даний момент в законодавстві України немає ніяких закріплень щодо медіацій, проте законодавство нашої держави містить низку норм, які є основою для її практичного застосування.

В Україні медіація відома за рахунок громадської діяльності організацій, які займаються самостійною розбудовою цього інституту та практично втілюють її цілі та методи в регулюванні суспільних відносин. Головною з таких організацій є Український центр медіації, започаткований при Києво-Могилянській Бізнес Школі з метою створення інституції, яка б стала рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні шляхом проведення навчання і надання послуг дійсно незалежних медіаторів [6].

05.07.2019 р. у Верховній Раді був зареєстрований проект Закону №10425 «Про діяльність у сфері медіації». Цим законопроектом пропонувалося врегулювати питання визначення термінів, принципів медіації та порядок її проведення як досудової та позасудової процедури врегулювання спору, статусу медіатора, порядок набуття права на заняття медіацією, вимоги для підготовки кадрів та відповідальність медіаторів.

Зазначеним законопроектом передбачалося внесення змін до низки процесуальних кодексів щодо зобов'язання сторін процесу проводити досудове врегулювання спору шляхом медіації. Фактично, цим законом мала бути введена обов'язкова досудова стадія вирішення спору – звернення до медіації, а також додана підстава для повернення позовної заяви, яка окрім іншого, ще й зупиняє перебіг процесуальних строків, якщо позивач не виконав вимоги щодо обов'язкового звернення до медіації. У такому випадку суд має постановляти ухвалу про повернення позовної заяви позивачеві для позасудового врегулювання спору шляхом медіації.

Введення медіації як обов'язкового досудового способу вирішення спору могло бути вдалою реалізацією ст. 124 Основного закону України. Такі зміни могли б вирішити питання занадто великої завантаженості судів та значно скоротити кількість спорів, які доходили б до судів, а також нарешті врегулювати інститут медіації. Однак 29.08.2019 р. проект закону «Про діяльність у сфері медіації» був відкликаний, проект закону № 3504 від 19.05.2020р «Про медіацію» - пройшов тільки перше читання, а медіація в Україні залишається неврегульованою на законодавчому рівні[7].

Література:

1. https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrayini-zafiksovano-rekordnu-kilkist-rozluhen-306703_.html
2. https://protocol.ua/ua/mediatsiya_u_simeynih_sporah_perevagi_dlya_storin_ta_advokativ/
3. <https://rtpp.com.ua/articles/rol-semejnoj-mediatsii-v-effektivnosti-razresheniya-semejnyh-sporov/>
4. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/mediaciya-u-simeynih-sporah-shlyah-do-primirenniya-porozuminnya-ta-vregulyuvannya.html>
5. <http://yurradnik.com.ua/stati/>
6. <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/misiia-i-zadachi-tsentru>
7. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediaciya-yak-alternativa-sudu.html>

Лопатін Д.В., студент Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного технічного університету «Дніпровська Політехніка»

Махова Л.О., старший викладач кафедри цивільного господарського та екологічного права Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», адвокат

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ УКРАЇНЦІВ

Відповідно до постанови Президії Національної академії наук України, Конституція України, регулюючи основні сфери життя громадян, стала фундаментом правової системи країни, її законодавства, а також визначальним чинником забезпечення державного суверенітету, консолідації українського суспільства, формування і розвитку інститутів державної влади, становлення громадянського суспільства.

Одним із найважливіших соціально-економічних прав людини та громадянина, що гарантоване Конституцією України (далі КУ), міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною, – є право на працю, забезпечення якого є обов'язком демократичної правової держави.

Зміст права на працю полягає у можливості кожної особи заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується (стаття 43 КУ). Це право забезпечується обов'язком держави створювати громадянам умови для повного його здійснення, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Громадяни реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою. Працівники мають право на відпочинок відповідно до законів про обмеження робочого дня та робочого тижня і про щорічні оплачувані відпустки, право на здорові і безпечні умови праці, на об'єднання в професійні спілки та на вирішення колективних трудових конфліктів (спорів) у встановленому законом порядку, на участь в управлінні підприємством, установою, організацією, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, на матеріальну допомогу в разі безробіття, на право звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної роботи або займаної посади, крім

випадків, передбачених законодавством, та інші права, встановлені законодавством [1].

Зміст прав громадян у сфері застосування праці розкривається і конкретизується в основоположних законодавчих актах, зокрема таких як: Кодекс законів про працю України, закони України “Про зайнятість населення”, “Про охорону праці”, “Про оплату праці”, “Про колективні договори і угоди”, “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)”. Крім цього дотримання трудових прав має забезпечуватись відповідністю нормам трудового законодавства положень, що регулюють працю окремих категорій працівників, а також певні групи трудових правовідносин. Це знайшло своє відображення у законах України “Про статус народного депутата України”, “Про судоустрій і статус суддів”, “Про державну службу” тощо [2].

Аналіз даних виконавчих проваджень Єдиного державного реєстру судових рішень України (далі ЄДРСРУ) говорить про зберігання на сьогодні тенденції великої кількості порушень трудових прав громадян. Такі випадки, по своїй природі, вимагають швидкого вирішення із врахуванням того, що зацікавлена особа може втратити засоби до існування. Триланкова судова система України від загального суду до апеляційного чи навіть касації, нажаль, не завжди дає змогу поновити порушені трудові права. За таких обставин, пройшовши всі національні засоби захисту, громадянин України може звернутися до Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ).

ЄСПЛ є міжнародним органом, який за умов, визначених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод (далі Конвенція), може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав. Конвенція – це міжнародний договір, на підставі якого більшість європейських держав зобов’язалися дотримуватися прав та основоположних свобод людини. Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї, згода на обов’язковість яких надана державами-сторонами Конвенції [3].

Багато справ, які були предметом розгляду у судовій практиці ЄСПЛ, мають відношення щодо п. 2 ст. 4 Конвенції – «ніхто не може бути примушений до виконання обов’язкової чи примусової праці» [4]. «Примушення» означає застосування до особи фізичного або психічного впливу – тиску (насильства). «Обов’язкова праця» означає застосування у будь-якій формі примушування або зобов’язання щодо виконання робіт, не передбачених трудовим договором, які працівник змушений виконувати під загрозою якогось покарання, а також які виконуються ним проти його волі [5].

Слід зазначити, що скарги європейців до ЄСПЛ з питання порушення своїх прав відповідно до ст. 4 Конвенції не є дуже поширеними. На більш як шістдесятирічну історію існування Суду припадає всього 155 рішень по факту розгляду таких скарг. Найбільш грубими порушниками в цій сфері є Російська Федерація і Республіка Кіпр (по 22 рішення про порушення прав за статтею 4 Конвенції). Стосовно України Європейський суд розглянув 46 справ, проте

жодного разу держава не була визнана порушником [4]. Однак, за даними ЄСПЛ 2020 року, Україна все ж таки входить в трійку лідерів за кількістю звернень. Частіше до Європейського суду з прав людини скарги подавали тільки громадяни Туреччини та Російської Федерації [6].

Значна кількість заяв, які розглядаються у Євросуді з прав людини, стосуються спорів про виплату належних заявникам грошових сум. Більшість усіх звернень до Суду проти України стосуються саме невиконання судових рішень з цього питання. Серед зазначених виплат перше місце займають виплати заборгованості із заробітної плати, надбавки за вислугу, вимога компенсації за затримку у поверненні трудової книжки [4]. До таких справ належать: справа «Сокур проти України», справа «Жовнер проти України», справа «Мкртчян проти України», справа «Воротнікова проти України», справа «Ліпісвіцька проти України» тощо [6].

Серед значної кількості справ, які розглядає і щодо яких приймає рішення ЄСПЛ є спори й з приводу незаконного звільнення, справа «Денісов проти України» – одна з таких. Європейський суд з прав людини постановив, що звільнення Денісова Анатолія Олексійовича з посади голови Київського апеляційного суду було незаконним, адже під час розгляду справи Вища рада юстиції не забезпечила незалежний та безсторонній розгляд справи заявника, не показала свою неупередженість, а згідно з п. 1 ст. 6 Конвенції «кожен має право на справедливий ... розгляд його справи ... незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього обвинувачення». Євросуд постановив, що Україна має виплатити заявникові три тисячі євро за моральну шкоду та відшкодувати три тисячі євро судових витрат. В результаті після вирішення справи Денісов Анатолій Олексійович продовжував обіймати посаду судді Київського апеляційного суду [7,8].

Однією з найбільш гучних залишається справа «Волков проти України». Де Європейський суд з прав людини зобов'язав Україну поновити Олександра Волкова на посаді судді Верховного суду України. Євросуд вирішив, що Україна має забезпечити відновлення заявника на посаді судді Верховного суду якомога швидше. Визнали чотири порушення статті 6 Конвенції з прав людини (право на чесне провадження), а також порушення статті 8 (право на повагу до приватного та родинного життя). Крім того, ЄСПЛ вирішив, що Україна має сплатити Волкову шість тисяч євро компенсації моральних збитків та дванадцять тисяч євро – компенсації видатків [9].

Як зазначає голова Комітету з міжнародного права НААУ Віталій Власюк: «Виконувати рішення – це не тільки виплачувати гроші заявнику. Це ще й вносити зміни до законодавства, а також спроби поміняти так звану адміністративну практику – правила функціонування держорганів» [10].

Підсумовуючи вищенаведене, статистичні данні ЄДРСРУ та ЄСПЛ вказують на неухильне зростання кількості звернень українців щодо захисту своїх трудових прав як до судової системи України, так і до Євросуду. Це означає, що сьогодні держава не може впоратися із забезпеченням належної реалізації прав і свобод своїх громадян. Дані ЄСПЛ, на жаль, свідчать про те, що в Україні ще досить поширеною є проблема щодо невиконання судових рішень з питання виплати належним заявникам грошових сум, наявна проблема незаконного звільнення, поновлення на роботі тощо. За даними ЄСПЛ, основні виплати українцям, права яких були порушені, наразі сягають понад 4,5 млн євро.

Досить позитивним є те, що Україна жодного разу не була визнана порушником відносно п. 2 ст. 4 Конвенції щодо примушування працівників виконувати ту чи іншу роботу. Це говорить про те, що держава на правильному шляху до відмови та цілковитого знищення поняття «примусової праці» у країні.

Правозахисна система в Україні не спроможна в повному обсязі забезпечити своїм громадянам захист трудових прав, гарантованих Конституцією України, Кодексом Законів про Працю України та іншими законами і нормативно-правовими актами. Вирішення зазначеного можливе лише за умов належного законодавчого забезпечення та створення ефективного механізму його реалізації, зокрема дотримання стандартів Ради Європи, практики Європейського суду, Конституції, кодексів та законів України.

Література:

1. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>;
2. Юридическая консультация Толмачёвых [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://yuristy.sumy.ua/advokatskij-ispit/usna-chastina/33-9-zakonodavstvo-pro-pratsyu/207-regulyuvannya-trudovikh-vidnosin-zakonodavstvo-pro-pratsyu>;
3. Порядок звернення до Євросуду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>;
4. Гаращенко Л. П. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту трудових прав : дис. канд. юр. наук : доцент кафедри / Гаращенко Л. П. – Київ, 2015. – 8 с.;
5. Заборона рабства та примусової праці [Електронний ресурс] Семенюк А. – Режим доступу : <http://www.advocatesanswers.in.ua/index.php/usnyi-ispit/19-xv-yeuropeiska-konventsiiia-pro-zakhyst-prav-liudyny/317-2011-05-02-13-48-17>;
6. European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>;

Пустова В.В., студентка НТУ
«Дніпровська Політехніка»

Науковий керівник: Махова Л.О.,
старший викладач кафедри цивільного,
господарського та екологічного права,
НТУ «Дніпровська Політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день одним з альтернативних методів вирішення конфлікту є медіація -своєрідна програма примирення; розв'язання суперечки між сторонами за допомогою нейтральної сторони - посередника. То які ж позитивні зміни може принести за собою подібний інститут в Україні, та які його перспективи? Саме ці питання і будуть розглянуті у наведеному дослідженні.

Однією з ключових проблем, яку може вирішити медіація, - надмірна тривалість судових проваджень, особливо це стосується цивільних та кримінальних справ. Оскільки, у цьому аспекті, застосування подібного інституту виступить як ефективний спосіб зниження навантаження на судові органи у країні. Такої ж позиції притримується В.Землянська, яка, аналізуючи рівень вітчизняного судочинства, зауважує, що українські суди не справляються з тією кількістю справ, яка до них надходить, а рівень довіри до судової системи загалом є дуже низьким [1].

Другим, не менш важливим завданням, яке постає на шляху медіації, є висока ймовірність зниження конфліктності у суспільстві. Адже, це буде підхід вирішення спорів через консенсуальні шляхи. Тим самим, ми зможемо зменшити кількість справ, які подаються проти України до Європейського суду з прав людини..

Ще серед важливих аспектів, у яких може допомогти медіація, - соціокультурний розвиток особистості та її ментальний стан. Адже, сучасний подібний інститут - це своєрідна можливість, яка може значно вплинути на людину, а саме дозволить їй поглянути під іншим кутом на проблему, підіймаючи важливі гуманістичні цінності, такі як толерантність, повага, сенс слова. Беручи до уваги принципи цього інституту, на нашу думку, він може значно змінити погляди особистості, тим самим, даючи їй можливість усвідомити, що вирішення конфлікту можливе на початкових стадіях і зовсім необов'язково доводити його до судових органів. Поглиблюючись у медіативний підхід, ми можемо більше зрозуміти наскільки ж важливі полагоджені взаємовідносини у суспільстві. А сама його значимість дає нам

змогу глибше зануритися у свою поведінку у соціумі та усвідомити наскільки коректно ми себе поводимо у тій чи іншій ситуації.

Однією з головних особистостей, які відіграють значущу роль у медіаційній процедурі, є неупереджена сторона, яка являє собою особу, яка повинна нейтрально відноситися до конфлікту, що постав. Саме ця особа допоможе дружньо врегулювати ситуацію. Адже, як вважав Паоло Фрере: «ніхто не володіє істиною - ніхто не може нав'язати її іншому, позбавляючи інших слова» [2].

Найбільше б став у нагоді медіатор у сфері бізнесу, оскільки тут присутні і суперечки з контрагентами, і рейдерство, і питання щодо комерційної нерухомості. Як показує практика, через судові органи проблема для представників бізнесу вирішується лише на 25%. У той час як медіація є ефективним способом для вирішення конфліктної ситуації та знаходження компромісу для сторін.

Як зазначає Т.О. Подковенко у своїй статті «Медіація як один з альтернативних способів розв'язання юридичних конфліктів», - висока ефективність медіації визначається її базовими принципами: нейтральність, добровільність, конфіденційність, результативність [3].

Подібний інститут може стати ефективним інструментом для вирішення спорів між юридичними особами. Оскільки, у даному випадку, обидві сторони захочуть зберегти свій статус та репутацію, тому наскільки буде для них вигідніше звернутися до медіатора та пройти медіативний процес вирішення конфлікту, аніж звертатися до суду - очевидно.

У своїй роботі Н. Килинник зазначає, що застосування медіації у врегулюванні сімейних спорів є найбільш ефективним методом, який має виключно позитивні наслідки. Лише завдяки відновленню нормальних взаємин між учасниками спору можливе зміцнення інституту сім'ї в Україні [4].

На наш погляд, очевидним пріоритетом даного інституту примирення є те, що тут не буде переможених. У ході вирішення ситуації та за результатами, обидві сторони залишаються переможцями, оскільки кожна з них буде мати той варіант вирішення, який її задовольнить, а також, звичайно ж, буде на користь обом. Медіативний підхід може розглядатися як інструмент виграшного рішення для обох сторін. Успішною медіація буде вважатися лише у тому випадку, коли її кінцевий результат буде відповідати вимогам сторін конфлікту.

Цінним внеском у розбудову української моделі медіації можуть стати апробовані часом медіаційні моделі зарубіжних країн. Адже, на Заході досвід застосування медіації вже понад 40 років. Майже усі країни Європейського Союзу імплементували у своє законодавство положення Директиви про медіацію для врегулювання цивільних та комерційних спорів.

На сьогодні Нідерланди відомі на весь світ не лише тюльпанами та вітряками. Ця країна досягла значних успіхів у альтернативному вирішенні спорів. Дуже цікавою є модель медіації, яка застосовується на практиці, -

присудова медіація. Представники з даного питання знаходяться при судах, тим самим допомагаючи судовій системі. Як вбачається, нідерландцям вдалося поєднати дві непоєднані речі- судочинство та медіацію.

У Латинській Америці інститут медіації визнано ефективним способом у подоланні корупції.

Запровадження подібного інституту та його розвиток в Україні, надасть нові робочі місця для молодих спеціалістів, що у свою чергу, розширить ринок юридичних послуг. Адже, створення робочих місць, які так затребувані, значно вплине на збільшення фахівців у подібній галузі.

Отже, запровадження інституту медіації впевнено нестиме за собою позитивні зміни та ті рушії сили, які зможуть стати у нагоді для суспільства і держави в цілому.

Література:

1. Землянська В. Альтернатива судам- належить вам// Юридична газета.- 2007. 26 квітня // www.yur-gazeta.com.
2. Freire 2005 — Freire P. Pedagogy of the Oppressed. 30th Anniversary Ed. / Transl. by M. Bergman Ramos. N.Y.—L.: Continuum, 2005.
3. Медіація як один з альтернативних способів розв'язання юридичних конфліктів / Т.О. Подковенко // Держава і право. — 2009. — Вип. 45. — С. 31-38. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.
4. Кишинник Н., Ковальчук І. Застосування інституту медіації в справах про розірвання шлюбу. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 5. С. 24–27.

Ранюк М.С., студент НТУ «Дніпровська політехніка»

Северин В.В., студентка НТУ «Дніпровська політехніка»

Науковий керівник: Махова Л.О., старший викладач кафедри цивільного, господарського та екологічного права НТУ «Дніпровська політехніка»

ПЛЮСИ І МІНУСИ ПРОЦЕСУ МЕДІАЦІЇ

Медіація - це структуровані переговори, в яких сторони намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди за допомогою третьої незалежної сторони - медіатора.

2. Ерік М. Рунессон, Марі-Лоранс Гі. Медіація конфліктів і спорів у галузі корпоративного управління / Ерік М. Рунессон і Марі-Лоранс Гі – Вашингтон : [s. n.], 2007. – 68 с.

3. Шамлікашвілі Цисана. Медіація як метод позасудового вирішення спорів / Цисана Шамлікашвілі. – М. : Міжрегіональний центр управлінського та політичного консультування, 2006.

4. Медіація — мистецтво вирішувати конфлікти. Знайомство з теорією, методом і професійними технологіями / [укладачі: Г. Мета, Г. Похмелкіна / Переклад з нім. Г. Похмелкін]. – М. : Verte, 2014.

Савчук В.Р., студентка НТУ
«Дніпровська політехніка»

Науковий керівник: Ільющенко Г.В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного, господарського та
екологічного права НТУ «Дніпровська
політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інститут відшкодування збитків є одним з найдавніших та фундаментальним при захисті суб'єктів господарювання своїх законних прав та інтересів. Господарський кодекс України (далі – ГК України) у ч. 2 ст. 20 закріплює, що кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів, які захищаються шляхом, зокрема, відшкодування збитків [1, ст. 20].

За загальним правилом, учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено (ч. 1 ст. 224 ГК України). Це є юридичною підставою застосування такого виду відповідальності як відшкодування збитків. На думку Т.Є. Крисань, у всіх випадках необхідною підставою для стягнення збитків внаслідок порушення зобов'язання є протиправність поведінки. Протиправність, як одна з умов відшкодування збитків, може полягати в такому: делікт – протиправна поведінка особи, що заподіяла шкоду, та при цьому не знаходилась у договірних відносинах з потерпілою особою; невиконання або неналежне виконання зобов'язання; дії (бездіяльність) державних органів, органів місцевого самоврядування або

посадовців цих органів; інше порушення цивільних прав особи, яке призвело до виникнення у неї збитків в їх юридичному значенні [2].

Законодавець надав наступні визначення поняття «збитки». Під збитками розуміються, згідно з ч. 2 ст. 224 ГК України, витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Визначення поняття «збитки» встановлює і Цивільний кодекс України (далі – ЦК України), відповідно до якого збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [3, ст. 22].

Подколзін І.В. розглядає поняття «збитки» в юридичному і економічному значенні. «Чистими» економічними збитками він вважає негативні наслідки у формі зменшення майнових благ як обумовлені, так і не обумовлені діяльністю фізичних чи юридичних осіб, за настання яких не наступає примусовий обов'язок третіх осіб їх відшкодувати чи компенсувати. Збитками, як юридичною категорією, автор вважає лише ті, які виникають внаслідок порушення в межах цивільних чи інших правовідносин, уповноважений учасник яких має право вимагати від зобов'язаної особи відшкодування таких збитків. Дослідник також вказує, що збитки – це статика їх економічного стану, а відшкодування збитків – це їх можлива динаміка юридичного стану, у процесі якої забезпечується реалізація юридичного призначення та функції збитків шляхом звернення потерпілої особи до порушника з вимогою їх грошової компенсації [4].

Сьогодні відшкодування збитків у сфері господарювання здійснюється за такими базовими принципами, як: обов'язкового відшкодування (наділення потерпілої сторони правом на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі); повного відшкодування збитків (обов'язок зобов'язаної сторони відшкодувати збитки у повному обсязі, якщо законом або договором сторін не передбачено відшкодування збитків в іншому обсязі); неприпустимість застереження в господарському договорі щодо виключення або обмеження (у порівнянні із законом) відповідальності у формі відшкодування збитків виробника (продавця) продукції [5]; презумпція вини особи, що заподіяла збитки; обов'язковість застосування своєчасних заходів щодо зменшення розміру збитків.

ГК України вказує, що до складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються: 1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; 2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо),

понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною; 3) неoderжаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною; 4) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом (ч. 1 ст. 225 ГК України).

Для того, щоб відшкодувати збитки у сфері господарювання необхідно подати позовну заяву про стягнення збитків до господарського суду. Предметом позову є певна матеріально-правова вимога позивача до відповідача, стосовно якої позивач просить прийняти судові рішення. Підставу позову становлять обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги щодо захисту права та охоронюваного законом інтересу [6; ст. 153]. Позивач повинен довести протиправність поведінки відповідача; розмір завданих збитків; наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою відповідача та збитками; вжиття заходів для запобігання (мінімізації) збитків та одержання втраченої вигоди, а відповідач несе тягар доведення відсутності своєї вини у порушенні господарського зобов'язання чи правил здійснення господарської діяльності та зобов'язаний надати суду докази повідомлення ним позивача про порушення зобов'язання у разі посилення другою стороною заходів щодо запобігання збиткам та заявлення вимоги щодо відповідного зменшення розміру збитків.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що відшкодування збитків є багатофункціональним юридичним механізмом, оскільки слугує не лише мірою господарсько-правової відповідальності, але і водночас є способом захисту порушених прав та запобіжним способом спонукання сторін до належного виконання обов'язків.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144
2. Крисань Т.Я. Збитки як категорія цивільного права України: автореф. дис. канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2008. 19 с.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Подколзін І.В. Збитки та їх відшкодування в договірному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. К., 2009. 22 с.
5. Новошицька В.І. Відшкодування збитків у сфері господарювання: автореф. дис. канд. юрид. наук, спец.: 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Вінниця, 2017. 19 с.

Література:

1. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. – 3-є вид. перероб. і доп. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016 ; Ліра ЛТД. – 480 с.
3. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / Під редакцією Яреми А.Г., Ротаня В.Г. – К.: Реферат, 2005. – 336 с.

Сєдова Д.Ю., студентка НТУ «Дніпровська політехніка»

Науковий керівник: Ільющенко Г.В.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права, НТУ «Дніпровська політехніка»

ДОСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Загальні засади досудового порядку вирішення господарських спорів закріплені у двох частинах ст. 19 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) [1, ст. 19]. Хоча вітчизняне законодавство не дає визначення поняттю «досудове вирішення господарських спорів», іноді його тлумачать як сукупність різних альтернативних (позасудових) способів урегулювання (вирішення) спорів. Вагомості та значущості цьому способу додає стаття 124 Конституції України [2, ст. 124] в якій передбачено можливість визначення законом обов'язкового досудового порядку урегулювання спору.

Досудове врегулювання господарського спору, згідно зі ст. 19 ГПК України, застосовується за взаємною згодою сторін, або у випадках, коли він є обов'язковими згідно із законом та є найбільш швидким, простим і невитратним способом усунення конфліктної ситуації з господарських відносин та впровадження господарського правопорядку [3, с. 229].

Початком врегулювання господарського спору в досудовому порядку вважається подання претензії іншій стороні. У ч. 2 ст. 222 Господарського кодексу України (далі – ГК) зазначається, що підприємства й організації, чий права та законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів звертаються до нього з письмовою

претензією. Претензія розглядається в десятиденний строк, який обчислюється з дня одержання претензії. В тих випадках, коли обов'язковими для обох сторін правилами або договором передбачено право перепроверки забракованої продукції (товарів) підприємством-виготовлювачем, претензії, пов'язані з якістю та комплектністю продукції (товарів), розглядаються протягом двох місяців. У разі необхідності сторони можуть звірити розрахунки, провести експертизу або вчинити інші дії необхідні для розгляду претензії по суті.

На даний час існує дві позиції: в основі першої лежить ідея збереження та вдосконалення досудового врегулювання господарських спорів, а друга ґрунтується на необхідності скасування цього правового інституту. Необхідно зазначити, що ініціатори всіх розроблених у свій час проєктів нової редакції Господарського процесуального кодексу України дотримувалися саме другої позиції, так як в цих законопроектах не згадувалось про досудове врегулювання спорів. На думку Т.С. Дунайло, переваги досудового врегулювання спору очевидні, оскільки якщо господарський суд прийме справу до провадження, розгляне й вирішить її не менше як за два-три місяці, то задоволення претензії відбуватиметься приблизно один або два місяці залежно від складності перевірки обґрунтованості вимог [4, с. 14].

Ще однією перевагою досудового врегулювання господарського спору можна вважати те, що застосування сторонами претензійного порядку дозволяє їм зекономити на судовому зборі. Якщо подання до господарського суду позовної заяви майнового характеру забирає 1,5% ціни позову та не менше 1 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а також оплату послуг представника, то претензія вимагає лише витрат на відправлення її контрагенту (порушнику) [5].

Водночас деякі фахівці вказують і на недоліки досудового порядку, а саме: відсутність можливості отримання акта преюдиційного характеру: ухвали чи рішення суду, в яких безпосередньо встановлюються факти, що мали місце під час виникнення певних правовідносин, наприклад договірних, і, відповідно, дається юридична оцінка вчиненим діям (резолютивна частина рішення); немає жодної гарантії на позитивне вирішення конфлікту; імовірно, що винувата сторона не відповість у встановлений законом строк на претензію або просто проігнорує її, що дасть їй можливість затягнути вирішення спору й виграти мінімум 2–3 місяці до звернення до суду; претензійний порядок дасть винуватій стороні можливість на свою користь представляти обставини справи, навіть перекручувати факти, давати неповний перелік документів, приховувати обставини справи й ухилятися від відповідальності; визнання або навіть часткове визнання претензії ще не свідчить, що вимоги будуть виконані [6, с. 3].

Отже, підсумовуючи вищезгадане, можна стверджувати наступне: правова природа досудового врегулювання господарських спорів полягає в отриманні додаткового засобу захисту прав та інтересів учасників господарських правовідносин. Застосування або відмова від застосування

зазначеного правового інституту є виключним правом, а не обов'язком сторін (за винятком випадків передбачених законом). Отже, в контексті господарського судочинства досудове врегулювання спору має свої переваги та недоліки. До позитивних рис досудового порядку врегулювання господарського спору необхідно віднести оперативність та економність вирішення конфлікту, а негативними рисами – низьку ефективність виконання вимог претензії та відсутність санкцій за порушення строків розгляду й невиконання претензії.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2019. 224 с.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Граб С.О. Досудове врегулювання спору як важливіша стадія в господарському процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 1. Т. 2. С. 15–19.
4. Дунайло Т.С. Претензійна пастка. *Юридична газета*. 2009. № 12 (24). С. 14 -16.
5. Собуцька О.А. Проблемні аспекти досудового врегулювання господарських спорів та шляхи їх вирішення. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 82
6. Стасюк С. Досудове врегулювання спору: можливість чи необхідність? *Юридична газета*. 2004. № 20(32). С. 3.

Легеза Ю.О. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права НТУ «Дніпровська політехніка»

Угріна А.С. - адвокат, аспірант кафедри цивільного, господарського та екологічного права НТУ «Дніпровська політехніка»

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІНИ МЕЖ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Відповідно до даних Держгеокадастру «Про стан встановлення меж населених пунктів від 27.01.2020р.» станом на 01.01.2020р. в Україні налічується 28 299 населених пунктів (без урахування АР Крим та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей), з них встановлено